

WERK DER VLAMINGEN, een algemeen gebruikte benaming voor de diverse organisaties die, onder leiding van clerici, de geestelijke en materiële begeleiding van Vlaamse arbeiders in Wallonië en Noord-Frankrijk ter harte nemen. De meeste Werken der Vlamingen werden in de tweede helft van de 19de eeuw gesticht, toen de trek van de verpauperde Vlaamse arbeiders naar de nieuwgeïndustrialiseerde gebieden van Wallonië (Borinage, Centrum, Luik) en Noord-Frankrijk (Rijsel, Roubaix, Tourcoing) enige omvang begon aan te nemen. Hun bloeiperiode ligt tussen de twee wereldoorlogen in, toen de zich aftekenende culturele opgang van Vlaanderen als een ruggesteun uit het „moederland” begon te fungeren.

A. Voor de actie in het Waalse land, z. Taalminoriteiten in België : Vlamingen in Wallonië.

B. Noord-Frankrijk.

De massale trek van Vlamingen naar het Noorden van Frankrijk begint in de jaren 1860-'70 en staat in rechtstreeks verband met de opgang van de textielindustrie aldaar. Ze vestigden zich vooral in de Rijselse wijken Wazemmes, Moulins en Fives en in de rangemeenten Lomme, Loos en Marcq-en-Barœul, alsook te Torkonje (Tourcoing) en Robeke (Roubaix), toen nog bescheiden gemeenten. Onder de immigranten heerste van het begin af grote sociale nood, die zich o.m. uitte in de huisvesting (ontstaan van de „courées”) en de gezondheidszorg (communicatiestoornissen op taalgebied). De grootste concentratie van Vlamingen was te vinden in de Rijselse wijk Wazemmes, die hierdoor in de volksmond de naam kreeg van „quartier flamand” of „la petite Belgique”.

Daar waar in die tijd geen officiële hulp uit België te noteren is, zijn van het begin af al tekenen van belangstelling voor de immigranten vanwege de paters Redemptoristen en Franciscanen.

Ze stichtten kringen met een kapel erbij te Torkonje (bleef bestaan tot 1934), Fives, Rijsel-Moulins en Robeke. De belangrijkste vestiging was die in de rue Mazagran in Rijsel-Wazemmes, ontstaan door de vrijgevigheid van Octavie Decoster. Daar werd in 1863-'64 een klooster met een kapel gebouwd, die toevertrouwd werd aan de plaatselijke pastoor. Tot 1868 hielpen Vlaamse Redemptoristen, waarna paters Minderbroeders het klooster

overnamen (tot 1892). Een op de voorgrond tredende figuur was in deze tijd pater Firmin Roulé, die er tot zijn dood in 1917 bleef, ook na de komst van de Franse Franciscanen in 1892 en zelfs in de periode na 1905, toen de kloosters in Frankrijk gesloten werden. Aan hem is de bouw van twee clubzalen te danken, waarvan er nu nog één bestaat. Getuigen van de bloei van het werk zijn de ruim 5000 mensen die omstreeks de eeuwwisseling de clubhuizen en de jeugdpatronaten bezochten. In 1919 werd het Werk der Vlamingen opnieuw overgenomen door Franse Franciscanen, met behoud van een paar Vlaamse paters, onder leiding van pater Basiel de Bock. In 1926 verliet hij het Werk, geërgerd door de houding van de Franse paters. Deze wisten geen goed contact te leggen met de Vlaamse inwijkelingen en het Werk raakte toen in diep verval.

In 1933 werd het Werk der Vlamingen (in 't Frans: Œuvres belges) opnieuw georganiseerd door een groep mensen, onder wie een familielid van de eerste stichteres, Pierre Decoster, en met steun van kardinaal Liénart. Deze stelde als proost de reeds in Rijsel werkzame Vlaamse priester Jozef Wannyn aan, die door persoonlijke contacten het vertrouwen terugwon en van het tehuis aan de rue Mazagran opnieuw een trefpunt van alle Vlamingen in het Noorden van Frankrijk maakte. In 1935 werd, onder impuls van consul Albert Moulaert, een Vlaamsch Volkssecretariaat opgericht en in 1937 kwam er een tweede secretariaat te Robeke, opgericht door D. Bouckaert. In deze stad was ook, al van 1904 af, een actieve Vlaamsche Vriendenkring, die echter meer naar de nationalistische kant gericht was. Wannyns actie lag vooral op het sociale vlak, onder meer tijdens de oorlog (Rode Kruis, hulp aan ouden van dagen), later in verband met hulp aan noodlijdende kinderen (plaatsingen in Nederland en België, vakantiekolonie te Koksijde). Hij verliet het werk in 1960. Zijn helpers uit de naoorlogse periode waren Ward Corsmit, Arnold Vrijdaghs en Cesar Aerts die, na een kort directeurschap van Georges Moerman, als laatste de tradities van het Werk voortzet.

Het Werk der Vlamingen heeft veel betekenis gehad op sociaal en godsdienstig gebied. Het had als praktische uitwerking dat veel Vlamingen uit het Rijselse goed begeleid werden bij hun opgenomen worden in de Franse gemeenschap. Op strikt Vlaams gebied werd weinig bewust ondernomen, tenzij individueel. Wel was er een bibliotheek met Nederlandse boeken en in de jaren zestig Vlaams toneel. Sinds 1947 wordt ook een basiscursus Nederlands georganiseerd, officieel gesteund door de Belgische instanties. Gaandeweg wist het Werk zijn actie - soms met zeer beperkte middelen gevoerd - te diversifiëren en aan de wisselende omstandigheden aan te passen. Op het ogenblik heeft het veel van zijn aanvankelijk belang ingeboet.

LITERATUUR : W. Corsmit, *Vlamingen in Frankrijk* (1957); - *Het werk van de Vlamingen in Frankrijk*, in *Leieland*, jg. 4, nr. 5 (1973).

FRITS PITTEY